

Santa Marina (IV)

> Jerardo Elortza eta Xabier Zelaia

Santa Marina plazaren beste ezaugarri nabarmenetako bat ere adierazi gura genuke gaurkoan: bertan kokatu izan dela aspalditik Oñatiko **ganadu-azoka**, alegia. Azken hamarkada hauetan asko aldatu baldin bada ere, duela gutxira arte garrantzi handia eduki zuen eta era aipagarrian eragin zien herriko bizimodu eta ekonomiari.

SANTA MARINAKO FERIA-LEKUA

Herriko barazki, fruitu eta baserriko beste hainbat produkturen merkatuak beheko plaza nagusiaren inguruan eduki zuen bere kokalekua azoka-egunetan; kanpoan luzaroan, eta estalitako eraikinean XX. mendetik aurrera. **Ganadu-feriak**, aldiz, **goiko plazan izaten ziren, Santa Marina aldean**. Oñatin, mendeetan zehar, nekazaritzaren barruan **abeltzaintzak maila eta ekoizpen inportanteak lortu zituen**. Kontuan izan, gure herriko lursail zabaletan hamabost auzo historiko nekazari-girokoak genituela; lauhun baserriak gora zeudela berauetan; eta herri-kaskoan ere berrogeita hamar kale-baserri baino gehiago egon zirela.

Horrek, jakina, mota askotako **etxe-abereen premia** zekarren: zaldiak, mandoak eta astoak **garraiorako**; idiak eta behiak **garraio nahiz soro-lanetarako**; zenbait baserriar itzain gisa ere aritzen ziren, hots, **karretero** moduan; guk geuk ezagutu ditugu horietako batzuk idi-pare dotoreekin basozereginetan edota **ikatz-karriuan**; behiak **esnetarako** eta **umegintzarako** erabiltzen ziren, batez ere; **haragitarako** txahalak (zekorrak eta bigak) ziren estimatuenak, baina beste ganadu handien (idi, behi, zezen eta abarren) okelak ere jaten ziren, zaldiena askoz gutxiago; esan gabe doa animalia txikiagoek ere funtsezko inportantzia zeukatela baserriar nahiz kaletarren elikaduran: zerriek, bildotsek, antxumeek, ardiek, untziek, oilaskoek...

OHIKO FERIAK

Beraz, hainbeste baserri zuen Oñati bezalako herri hazi batean, **derrigorrezkoa** zen abere-produktu horien salerosketarako **feria egoki bat antolatzea**. Aurretik ere moldatuko ziren ziur asko nola edo hala, baina Iñaki Zumaldek *Historia de Oñate*

monografian eskaintzen digun **lehen data 1758koa da**. Ordukoa dugu arlo hau arautuko duen errege-erabakia, gure herrian **ostiralero merkatu librea bideratzeko oinarriak ezarriz**. Aste-roko azoka horretan klase guztietako aleak, pentsuak, ganadu larriak nahiz txikiak eta beste hainbat jenero zilegizko saldu eta erosten ziren libreki eta inolako zerga barik.

Alabaina, hasierako hamarkadetan feriak hartu zuen abiada eta indarra motelduz joan zela ematen du; XVIII. mendetik XIX.era pasabidean suertatu ziren gertaera gatazkatsuen eraginez, agian. Ondorioz, **1801ean, ganadu-azoka astero egin beharrean, hilean behin soilik eratzea erabaki zen**, hau da, hila-ren lehenengo **egubaikotzean**. Eta gezurra badirudi ere, orduko proposamen hark berrehun urte pasa irau du, ia oraintsura arte. Egia esan, XIX. gizaldiko gerra eta liskar ugariak ez zioten asko lagunduko ferieren jardunari.

Lehenengo Karlistaldiaren ondoren ere, **1842an, herritar batzuek kinka larrian ikusi zuten ferieren etorkizuna**. Hori nolabait konpontzeko, neurriak har zitzala eskatu zioten udalari. Besteak beste honako hauek: **herriko auzoak lau zati edo esparrutan banatu zituzten**; esparru bakoitzeko **bizilagunek, txandaka, Santa Marinara joan behar zuten zegoen feria-egunetan** eta ordu jakinetan, euren idi-pareekin edo behiekin; agindu hori betetzen ez zuenari hamar errealeko isuna jartzen zitzaion; horren kontrola auzoetako **maioralek** gauzatzen zuten, falta ziren baserriarren berri alkateari jakinaraziz; gainera, idi-probetarako harri bat hondatuta zegoelako, udalaren kontura berria taxutzea eskatu zen.

FERIA NAGUSIAK

Ostiraletako ohiko feriaz gain, **beste abere-azoka berezi batzuk** ere burutzen ziren urtean zehar. Esaterako, apirilean, **San Jurgi egunez, ganadu-erakusketa** bat antolatzen zen, sari eta guz-

Eskuman idi-dematarako probalekua Santa Marinako plazan.

ti. Baina garrantzitsuagoa **San Migeletako feria nagusia** izaten zen. **Astebete irauten zuen** eta era guztietako baserri-produktu eta tresnak ekartzen zituzten bertara salgai herriko eta inguruetako nekazari eta merkatariek: aleak, pentsuak, barazkiak, ganaduak, lan-erremintak eta abar.

Hasiera batean **San Migel Txiki inguruan** (maiatzaren 8an) eratzen baldin bazen ere, sasoi horretan eguraldia euritsua izaten zelako-edo, feria nagusia **udazkeneko San Migeletara** (irailaren 28ra) **aldatzea erabaki zen 1800ean**. Arestian aipatu den legez, zortzi eguneko iraupena izaten zuen, eta pentsatzekoa da **herriko jai nagusien ardatz** bihurtuko zela feria bera, haren inguruan pilota-partiduak, dantzak, zezenak eta beste ikuskizun batzuk eratzen zirelarik. Iruñeko San Ferminak ere horrelaxe hasi omen ziren.

San Migeletako feria horietan **ganadu eta animalia hobere-
nentzako sariak** jarri zituen herriko kontzejuak 1878tik aurrera; nola edo hala, gaur egunera arte heldu zaigu ohitura hori. Hasiera hartan behi, idisko, bigantxa, ahari, ardi, txerri, oilar nahiz artaburu-sorta onenen jabeek eskuratzen zituzten premioak dirutan. Urte askoan *Errosarixoko Bixamon* egunez ezagutu genituen antzeko sariketak Santa Marinan. Trantsizio-garaian *Herri Eguna* ospatzen hasi zenean, unibertsitate aurrera eta inguruetara etorri zen, arrakasta handiz, baserriko produktuen feria hori.

FERIA-EGUNETAKO GIROA

Oñatiko baserriarrentzat *ferixa-eguna* handia eta sakratua izaten zen. Hilean behingo jai kuttuna; batzuentzat lanerako edota salerosketarako aukera egokia; beste askorentzat kalera

hurreratzeko aitzakia polita: Santa Marinatik bueltatxoa egin, lagunekin elkartu, nobedadeak komentatu, eguerdian tabernaren batean bazkaldu edo arratsaldean afari-merienda asmatu; eta egun ederra igaro ondoren, ilunkaran edo gau aldera etxera, berandu samar batzuetan. Hori bai, gizonezkoek bakarrik gozatzten zituzten halako egunak, etxeakoandreak baserria zaintzen geratzen ziren bitartean.

Herriko merkatarientzat, eta batez ere tabernarientzako, oso onuragarriak izaten ziren lehenengo ostiraletako baserriarren juntadizo haiek. Araotz, Uribarri, Murgia, Olabarrieta, Larraña, Urruxola, Zañartu, Txantxilipiztegi eta beste zenbait lekutatik heldutako auzotar gutxi itzuliko zen etxera, **kale-bazkaria** edo *frittadaxoren* egin barik. **Oñatiko taberna-jatetxe asko majo betetzen ziren feria-egunetan**: besteak beste, Zenizero-Urubil, Torre, Diortxuena, Goiko Txurruka-Galizia, Txarriduna, Paulito Etxeberriarena, Bujero-Izarra, Luixena, Ona-Perratzailliena garai batean, eta Antonena eta beste hainbat orainago.

Egia esan, baserrietako bizimodua eta ekonomia aldatu ahal, **feria-giroa ere zeharo apaldu eta ia desagertu egin da Oñatin** eta beste herri gehienetan. **Ganaduak aspalditxo ezkutatuziren Santa Marinatik**; urte batzuetan labrantzarako tresnak eta makinak hartu zuten haien lekua; mintegietako landareak ere ekarri ohi zituzten puska batean bizkaitarrek; baina azkenaldian oso noizbehinka heltzen dira hona lehenengo *egubakoitzetan*. Sasoi bateko testigu gisa, **idi-probetarako harriak geratu zaizkigu Santa Marinan**. Eta horiek ere, behe aldean, Gernikako arbolaren aldamenean, urte-mordoxka bat igaro eta gero bueltatu dira euren jatorrizko lekura, auzotar batzuen ahaleginei eskerak.

Idi-probetarako harria eta ganadua lotzeko zutabeak.

Santa Marina feria-egun batean.

IBURRUST
TABERNA • JATETXEA
Bidebarrieta 6
Tel.: 943 71 62 96
20560 OÑATI

FAGOR
INDUSTRIA TALDE KOOPERATIBOIA

